

РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ

ЗАЧАТТЯ ДИТИНИ: ВІРУВАННЯ, ПРИКМЕТИ, ЗАБОРОНИ

За споконвічними уявленнями українців, одна з найважливіших цінностей — це дитина, а жінка стає повноцінною особою, лише реалізувавши себе як мати. Так само повноцінною вважали лише родину з дітьми. У народі говорили: «Хата з дітьми — базар, без дітей — кладовище». Саме тому одним з основних обрядів на весіллі було програмування здорових і щасливих нащадків. Щоб майбутня дитина була здоровою й радісною, низку заборон та обмежень накладали й на вагітну жінку, про що йтиметься нижче.

Між тим, важливо зазначити ще один вкрай важливий аспект — зачаття дитини та пов'язані з ним народні вірування, прикмети та заборони. Як доводять етнографічні джерела та польові матеріали, в українців існувала низка вірувань, пов'язаних саме із зачаттям дитини.

Варто звернути увагу на існування правил, рекомендацій, заборон щодо часу, місця, поз, рухів та

інших приписів, які, за народними уявленнями, гарантували батькам появу повноцінних, здорових і щасливих дітей. Натомість народження неповноцінних, калік, «виродків» найчастіше якраз і пояснювали недотриманням заборон на статеві зносини в «небезпечні» періоди.

Насамперед табу накладали під час чотирьох річних постів — Великого, Петрівського, Успенського, Пилипівського, пісних днів — середі й п'ятниці, православних свят, особливо дванадесятих, поминальних днів. Вірили, що зачаті в такий період діти матимуть фізичні й психічні вади або стануть у майбутньому злодіями, крадіями, убивцями, вовкулаками.

Доречно зауважити, що заборона на статеві стосунки в зазначені періоди була відома ще з часів Київської Русі та сформувалася під впливом церкви після того, як східні слов'яни прийняли середньовічне християнство. Окрім того, табу на інтимні стосунки у святкові дні значною мірою пов'язане з уявленнями про буденний і сакральний час. Слід зазначити, що розрізняють кілька видів часу: біологічний, соціальний, фізичний, астрономічний тощо. Найважливішим є час сакральний, з яким пов'язані саме статеві заборони, адже, за народними віруваннями, у ці періоди відбувається згущення темряви, стираються межі між «своїм» і «чужим» світами, весь простір наділяється тими ознаками, які до цього були притаманні лише межам. Таким чином, світ стає неначе суцільним перехрестям, у якому починають панувати персонажі «іншого», демонічного світу. Щоб не зазнати

їхнього згубного впливу, людська спільнота повинна була максимально обмежити прояв своєї життєвої енергії в усьому: їжі, розвагах, статевих стосунках. Інакше на зачатій у заборонений час дитині могла позначитися печатка якоїсь демонічної сутності з «іншого» світу. До речі, вважали, що дитина, народжена з певними зовнішніми проявами відхилення від норми, стане в майбутньому знахарем або чарівником. Тож неспорядкованість «того» світу накладалася й на дітей, зачатих у заборонений період.

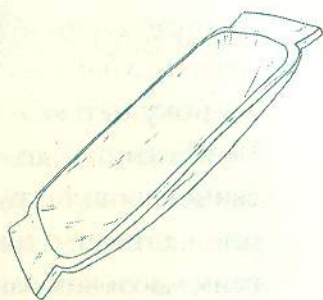
Таким чином, в українців побутувало тверде переконання, що недотримання вказаних заборон призведе не лише до родинної трагедії — народження неповноцінної дитини, а й до суспільних, природних катаклізмів, адже наслідком порушень (як таких) було збурення універсуму, руйнування рівноваги взагалі й у різних проявах зокрема.

Слід акцентувати увагу на тому, що в українців існували своєрідні «рецепти» зачаття здорових, та ще й бажаної статі дітей. Приміром, сприятливими для зачаття хлопчика вважали «чоловічі» дні — понеділок, вівторок, четвер, що пов'язано з уявленням про опозицію між чоловічим і жіночим початками, де чоловічому відповідає праве, жіночому — ліве. Важливу роль під час зачаття дитини бажаної статі відігравала й наявність предметів, які мали чоловічу чи жіночу символіку. Наприклад, бажаючи, щоб народився хлопчик, клали під ліжко чоловічі інструменти або шапку; якщо хотіли народження дівчинки, тоді клали гребінь або хустку. Окрім того, за народними пе-

реконаннями, зачаття дитини відбувається з Божої волі.

Принагідно зауважимо, що схожі вірування, пов'язані з опозицією «праве — ліве», були популярними й серед інших європейських народів. Література з народної медицини, порадики подружжю, трактати х техніки зачаття, які стали популярними в середині XVII століття в Англії, Франції, Голландії та Німеччині, рясніли порадами, як зачати хлопчика. З-поміж іншого траплялися такі: жінці рекомендували одразу після статевих зносин із чоловіком лежати на правому боці (вважали, що ліва частина матки призначалася для дівчаток); чоловік мав перев'язати лівий тестикул, аби під час зносин функціонувати міг лише правий (вірили, що саме він продукує сім'я, від якого народжуються хлопчики).

За народними віруваннями, стать майбутньої дитини залежить і від того, хто з батьків пристрасніший: якщо чоловік, то буде син, якщо жінка, народиться дочка.

Ночви для купання дитини. Окрім того, у ночвах могли прати й навіть їсти. Багатофункціональність — риса, притаманна багатьом дерев'яним виробам

Ляне пасмо, нитками якого баба-повитуха зав'язувала пупок дитині

Крижмо — нове біле полотно, на якому хрестили дитину